

راهکار های ایجاد محبت اهل بیت (علیهم السلام) در فرزندان

زهرا اسماعیلیان^۱

چکیده

محبت در متون دینی و روایات با واژه هایی مانند مودت، محبت و ولایت یاد شده است. بنابراین محبت حالتی است که در دل یک موجود نسبت به چیزی که با وجود او ملایمت و با تمایلات و خواسته های او تناسبی داشته باشد پدید می آید. از آنجا که در کشور اسلامی هستیم و مواجه با بسیاری از شبهات پیرامون اهل بیت عصمت و طهارت هستیم لذا ضرورت دارد تا به این مهم پرداخته شود. در مقاله حاضر به بررسی راهکارهای ایجاد محبت اهل بیت علیهم السلام در فرزندان پرداخته است که راههای ایجاد محبت به دو گونه، روش های رفتاری و روش های گفتاری آشنا سازی کودکان با ائمه علیهم السلام دسته بندی گردیده است که روش های گفتاری شامل: آشناسازی با نام ها و القاب معصومین، آشنا سازی با فضایل معصومین، روش تشویق کردن، گفتن داستان و شعرخوانی، بیان نیازمندی محبت معصومین، آشناسازی با کتب مربوط به معصومین، معرفت افزایی، و روش های رفتاری شامل: انتخاب نام نیکو، شرکت کودکان در محافل مذهبی، آشناسازی با نمادها، خواندن آثار معصومین، ایجاد رغبت و میل به ائمه اطهار علیهم السلام، تشکیل عادت مثبت و ایجاد فضای روحی و معنوی، آشنا سازی کودک از طریق معلم، الگو سازی، خاطره نگاری، می باشد. این پژوهش درصدد است تا به روش توصیفی و ابزار کتابخانه ای به بررسی راهکارهای ایجاد محبت اهل بیت در فرزندان بپردازد.

واژگان کلیدی: راهکار، ایجاد محبت، معرفت، اهل بیت، مودت، فرزندان.

^۱ مدرسه علمیه فاطمیه (سلام الله)، سطح دو، نجف آباد

مقدمه

محبت اهل بیت (علیهم السلام) یکی از اساسی ترین ارزش های دینی در زندگی مسلمانان به شمار می آید. این محبت نه تنها در تقویت ایمان و ارتباط با خداوند نقش مهمی ایفا می کند، بلکه در تربیت نسل های آینده نیز تأثیر عمیقی دارد. از آنجا که تربیت فرزندان در دنیای امروز با چالش های بسیاری همراه است، آگاهی از راهکارهای ایجاد و تقویت محبت اهل بیت در دل های کودکان و نوجوانان اهمیت ویژه ای پیدا می کند. این مقاله به بررسی راهکارهایی می پردازد که می توانند در ایجاد محبت اهل بیت در فرزندان مؤثر باشند. این راهکارها در دو دسته اصلی، یعنی روش های رفتاری و روش های گفتاری، طبقه بندی شده اند. در دسته روش های گفتاری، به آشناسازی کودکان با نام ها و القاب معصومین، معرفی فضایل اهل بیت، استفاده از داستان ها و شعرها، تشویق به محبت و توجه به نیازمندی های روحی کودک در رابطه با معصومین، اشاره شده است. همچنین روش های رفتاری شامل انتخاب نام های نیکو برای کودکان، تشویق به شرکت در محافل مذهبی، آشنا ساختن آنها با نمادهای دینی و آثاری از معصومین، الگو سازی، و ایجاد فضای معنوی و روحی برای آنهاست.

هدف این مقاله، بررسی و ارائه این روش ها به منظور پرورش محبت اهل بیت در دل های کودکان و نوجوانان است تا در مسیر رشد معنوی و اخلاقی، همواره به عنوان الگوهایی از محبت، صداقت، و ایثار در زندگی آنان باقی بمانند. در این زمینه مقالات بسیاری نوشته شده است از جمله:

۱. راههای ایجاد محبت اهل بیت علیهم السلام در نوجوانان و جوانان نوشته جواد محدثی، ۱۳۷۸.

۲. تبیین اثرات محبت به اهل بیت علیهم السلام در سبک زندگی فردی و اجتماعی از نگاه قرآن و روایات، نوشته کمال خواجه پور بنادکی، ۱۴۰۱.

۳. راهکارهای ایجاد محبت اهل بیت (ع) در فرزندان، راضیه علی اکبری، ۱۳۹۹.

۴. محبت اهل بیت در قرآن، سید محمد اکبریان، ۱۳۹۸. که در این مقاله آمده است محبت به اهل بیت علیه السلام از دو طرف، در فرهنگ اسلامی ریشه داشته و نشأت گرفته از آیات قرآن و با هدایت الهی است. اما مقاله حاضر به بررسی ایجاد محبت به اهل بیت در فرزندان می باشد.

۱- تعریف محبت

مقصود از محبت در این مقاله، دوستی و نهایت عشق ورزیدن به خاندان پیامبر (صلی الله علیه و آله) است که در متون دینی و روایات با واژه‌هایی مانند «مودت، محبت و ولایت» یاد شده است. غزالی در کتاب احیاء علوم الدین، در تعریف حبّ و بغض می‌گوید: «حبّ، عبارت است از میل طبع به شیءای که در ادراکش لذت است و بغض، عبارت است از نفرت طبع به شیءای که در ادراکش درد، تعب و سختی نهفته باشد». بنابراین محبت، حالتی است که در دل یک موجود نسبت به چیزی که با وجود او ملایمت و با تمایلات و خواسته‌های او تناسبی داشته باشد، پدید می‌آید.^۲

۲- راهکار

کلمه ای ترکیبی است از راه + کار و این واژه به مفهوم راه حل، پاسخ، جواب، شیوه نامه و روش حل مسائل است.^۳ کلمه "راهکار" در زبان فارسی به معنای راه حل یا تدبیر برای حل یک مشکل استفاده می‌شود.^۴ برخی نکات نگارشی و قواعد مربوط به این کلمه اشاره می‌شود:

^۱ غزالی، محمد، احیاء علوم الدین، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۵، ج ۴، ص ۲۵۷

^۲ مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق در قرآن، قم: موسسه علمی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶، ج ۱، ص ۳۶۰-۳۵۹

^۳ دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: روزنه، ۱۳۷۳، ج ۱، ص ۱۴۴۴

^۴ نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، مقدمه نویس محمدعلی فروغی، تهران: مانوش، ۱۳۷۶، ج ۱، ص ۱۶۱۶؛ رشیدی،

عبدالرشید بن عبدالغفور، فرهنگ رشیدی، مصحح محمدعباسی، تهران: کتابفروشی بازار، ۱۳۸۹، ج ۲، ص ۱۰۷۵

ساختار کلمه: "راهکار" از ترکیب دو جزء "راه" و "کار" تشکیل شده است. این ترکیب به معنای "کاری که راهی را نشان می‌دهد" است.

بار معنایی: "راهکار" معمولاً بار معنایی مثبت دارد و به تدابیر و راه‌حل‌هایی اشاره دارد که به حل مشکلات کمک می‌کنند. بنابراین راهکار در واقع راه و روش رسیدن به هر چیزی است.^۱

راهکار در اصطلاح علوم نیز به همان معنای لغوی به کار می‌رود و مراد از آن روش انجام کار، و راه حل رسیدن به چیزی است.^۲ به عنوان نمونه وقتی از راهکار رسیدن به عزت از منظر قرآن کریم بحث می‌شود، مراد شیوه و روش رسیدن به آن با توجه به تعالیم قرآن کریم است.^۳

۳-مودت

مودت از نظر لغوی به معنای دوستی، دوستی کردن، عشق و محبت و علاقه قلبی نسبت به چیزی یا کسی است. واژه مودت که از کلمه عربی «ودّ» گرفته شده است، نوعی احساس عاطفی شدید انسان تنها به اشخاص و نه اشیاء.^۴

واژه "مودّت" به معنای دوستی و علاقه است و از جهت استعمال قرآنی، حُسن و قبح مودت به اعتبار متعلق آن است؛ مثلاً در آیه شریفه: «الْأَلَمُودَّةُ فِي الْقُرْبَى» همان دوستی و علاقه به اهل بیت پیامبر - صلی‌الله‌علیه‌وآله - بوده که حسن است و در آیات دیگر در تفاسیر قرآن کریم

^۱ پاک طینت کهخا، فاطمه، راهکارهای دستیابی به عزت اجتماعی از منظر آموزه های دینی، پژوهش مطالعات اسلامی معاصر، سال اول، شماره هشتم، ۱۴۰۲، ص ۱۲۵

^۲ دهخدا، لغت نامه دهخدا، همان، ص ۱۴۴۴

^۳ پاک طینت کهخا، همان

^۴ قرشی، علی اکبر، قاموس قران، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱، ج ۷، ص ۱۹۲

بحث‌هایی وجود دارد، که از جهت زوایای مصداقی و متعلق و چگونگی مودت و محبت به آن پرداخته شده است.^۱

۴- معرفت

معرفت در لغت به معنای شناختن چیزی، شناسایی، آگاهی و اطلاع، بینش، حکمت، و وقوف یافتن.^۲ در فارسی، واژه معرفت به معنای آگاهی، شناخت و ادراک است.^۳

معرفت اصطلاحاً در علوم اسلامی نظیر منطق، فلسفه و اصول معانی یا کاربردهای گوناگونی دارد که بدین شرح است:

۱- مطلق آگاهی و ادراک، اعم از تصور و تصدیق، با واسطه و بی‌واسطه (علوم حصولی و حضوری)؛

۲- تصور یا مفهوم؛ برحسب این اصطلاح، تصور را «معرفت» می‌نامند و در مقابل تصدیق را «علم» می‌گویند؛

۳- ادراک جزئی، در مقابل ادراک کلی؛ براساس این اصطلاح، ادراک جزئی را «معرفت» می‌نامند و در مقابل ادراک کلی را «علم» می‌گویند.

۴- ادراک جزئی از روی دلیل که آن را «معرفت استدلالی» می‌نامند؛

۵- یادآوری؛ یعنی به یاد آوردن دانسته‌ای که فراموش شده است؛

۶- ادراک مسبوق به جهل؛ برحسب این اصطلاح نمی‌توان گفت: خداوند معرفت دارد اما می‌توان

^۱ مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱، دار الکتب الإسلامية، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴ ش، ص ۳۵۶

^۲ دهخدا، لغت نامه دهخدا، همان، ص ۱۴۴۵

^۳ معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: زرین، ۱۳۸۶، چاپ سوم، ذیل واژه معرفت

خویش رجوع کند. اگر در دلش محبت دوستان ما هست، پس او دشمن ما نیست؛ دوست ماست، ولی اگر یکی از دوستان ما را در دلش دشمن می‌دارد، او دوستدار حقیقی ما نیست».^۱

۹-۲-۶-خاطره‌نگاری

والدین می‌توانند در روزهای شادی اهل‌بیت (علیهم السلام) با هدیه‌ای کوچک، پختن کیک خانگی یا غذای مورد علاقه بچه‌ها و یک برنامه ویژه در پارک یا شهربازی و درست کردن کاردستی، جشن کوچکی بگیرند و به آن‌ها بگویند این همه خوشحالی، به خاطر تولد یکی از انسان‌های بسیار خوب این دنیاست. بدین ترتیب شخصیت و زندگی و خاطره اهل‌بیت و مراسم و مجالس‌شان در ذهن کودکان، خاطره خوشی بر جای می‌گذارد. عیدی دادن، گرفتن جشن تکلیف، اعطای مدال و اهدای جوایز و تشویق‌ها در روز تولد معصومین: نیز می‌تواند تأثیرگذار باشد. رسول‌خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) فرموده است: «هدیه، محبت می‌آورد»؛^۲ پس اگر این هدیه در ارتباط با خاندان عصمت و طهارت: باشد، طبیعی است که محبت آنان را در پی خواهد داشت. شرکت دادن فرزند در اردوهای زیارتی و برنامه‌های خودجوش نوجوانان که کار گروهی انجام می‌دهند؛ مانند فعالیت‌هایی که در نیمه شعبان و برگزاری جشن دارند یا تشکیل هیأت و راه انداختن دسته عزاداری یا آراستن مسجد، حسینیه و تکیه و برنامه‌های ایستگاه‌های صلواتی آب، شربت و ... بسیار خاطره‌ساز، جذاب و زمینه‌ساز وابستگی به اهل‌بیت است.

نتیجه‌گیری

فرزند، موهبتی الهی است و رابطه معنوی والدین و فرزندان، هر دو را از رحمت‌های واسعه ربوبی بهره‌مند می‌کند. از آنجا که شخصیت فرزندان بر اساس داده‌های ذهنی والدین شکل می‌گیرد، آن‌ها نقش بسزایی در ایجاد محبت اهل‌بیت در ذهن و قلب فرزندان دارند و البته مادر از

^۱ مجلسی، همان، ج ۲۷، ص ۵۳

^۲ همان، ج ۷۴، ص ۹۴

تأثیرگذاری بیشتری برخوردار است. از جمله وظایف والدین نسبت به فرزندان، تربیت دینی آنان و ایجاد محبت اهل بیت در قلب فرزندان است. برای ایجاد چنین محبتی، باید زمینه‌سازی کرد ایجاد شناخت و معرفت اهل بیت در ذهن فرزند، آشنا ساختن فرزندان با فضائل اهل بیت، خاطره‌سازی با اهل بیت (علیهم السلام)، الگوسازی و داستان‌گویی و شعرخوانی از اهل بیت (علیهم السلام) برای فرزند نیز راهکارهایی برای ایجاد محبت اهل بیت (علیهم السلام) در کودکان و نوجوانان است. همچنین شرکت دادن کودکان در مجالس مذهبی، و آشنا نمودن آنها با نمادهای این مراسم و خواندن کتب مربوط به ائمه و ایجاد میل و رغبت به ائمه و ایجاد فضای روحی و معنوی در کودکان از روش‌های تأثیرگذار و سازنده در روح و روان کودک و محبت به اهل بیت است رفتار و گفتار والدین برای فرزندان نیز از تأثیرگذارترین عوامل ایجاد محبت اهل بیت در قلب فرزندان است؛ خانواده‌ای که مذهبی باشند و اهل مسجد و شرکت در مراسم عزاداری و تکیه گرفتن و کمک‌رسانی به مجالس باشند خودبخود در کودک نیز اثر می‌گذارند و بچه از همان کودکی با این جور مراسمات آشنایی پیدا می‌کند. و از والدین خود الگوگیری می‌کند.

فهرست منابع

*قرآن، الهی قمشه ای

*صحیفه سجادیه

۱. ابن شعبه حرانی، حسن بن علی، تحف العقول، مترجم صادق حسن زاده، قم: آل علی،

۱۳۸۲

۲. تهانوی، محمد بن اعلی بن علی، موسوعه کشاف اصطلاحات الفنون و العلوم، مترجم

عبدالله خالدی، بیروت: مکتبه لبنان ناشرون، ۱۳۷۵

۳. خمینی، روح الله، صحیفه امام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۹

۴. دیلمی، حسن بن محمد، ارشادالقلوب، مترجم عبدالحسین رضایی، تهران: اسلامیه،

۱۳۷۷

۵. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران: روزنه، ۱۳۷۳
۶. سجادی، جعفر، فرهنگ معارف اسلامی، تهران: کوشش، ۱۳۷۳
۷. صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، الاسفار الاربعه، مترجم محمد خواجهی، تهران: انتشارات مولی، ۱۳۸۹
۸. صاحبی، محمدجواد، حکایت ها و هدایت ها، تهران: موسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۵
۹. طبسی، محمدجواد، حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت (علیهم السلام)، قم: نشر دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۳
۱۰. فلسفی، محمدتقی، حدیث تربیت، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۳
۱۱. کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، مترجم حسین استادولی، تهران: دارالتقلین، ۱۳۹۳
۱۲. مصباح یزدی، محمدتقی، اخلاق در قرآن، قم: موسسه علمی پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۶
۱۳. مورلون، جانا، کودک فلسفی، مترجم براتی، مرتضی، تهران: لگا، ۱۴۰۱
۱۴. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران: زرین، ۱۳۸۶، چاپ سوم.
۱۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دار الکتب الإسلامیه، تهران، چاپ اول، ۱۳۷۴ ش
۱۶. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، بی جا، انتشارات سازمان چاپ و نشر، ۱۳۸۱ ش
۱۷. محدثی، جواد، عشق برتر، قم: نشر دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۹ ش
۱۸. میخبر، سیما، ریحانه بهشتی، قم: انتشارات نور الزهرا، ۱۳۸۴
۱۹. مظاهری، حسین، جهاد با نفس، تهران: انتشارات آزادی، ۱۳۶۳
- ۲۰.

۲۱. نفیسی، علی اکبر، فرهنگ نفیسی، مقدمه نویس محمدعلی فروغی، تهران: مانوش، ۱۳۷۶

منابع عربی

۲۲. آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غررالحکم و دررالکلم، تهران: موسسه فرهنگی دارالحديث، ۱۳۹۵
۲۳. رشیدی، عبدالرشید بن عبدالغفور، فرهنگ رشیدی، مصحح محمدعباسی، تهران: کتابفروشی بازار، ۱۳۸۹
۲۴. شوشتری، قاضی نورالله، احقاق الحق، گردآوری محمود مرعشی، قم: کتابخانه عمومی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، ۱۴۰۹ق
۲۵. عمادالدین طبری املی، محمد بن علی، بشارت المصطفی، نجف: المطبعة الحیدریه، ۱۳۸۳ق
۲۶. غزالی، محمد، احیاء علوم الدین، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۵
۲۷. فخررازی، محمد بن عمر، المباحث المشرقیه، قم: بیدار، ۱۳۹۸
۲۸. قرشی، علی اکبر، قاموس قران، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۱
۲۹. قندوزی، سلیمان بن ابراهیم، ینابیع الموده، محقق علی اشرف، قم: دار الأسوه للطباعة و النشر، ۱۴۲۲ق
۳۰. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت: موسسه الوفاء، ۱۴۰۴ق

مقاله

۳۱. پاک طینت کهخا، فاطمه، راهکارهای دستیابی به عزت اجتماعی از منظر آموزه های دینی، پژوهش مطالعات اسلامی معاصر، سال اول، شماره هشتم، ۱۴۰۲

سایت

۳۲. سایت اطلاع رسانی حوزه، مجله شمیم یاس، مهر ۱۳۸۵، شماره ۴۳.